

SOTJFØNIA

ØSTENSJØVANNETS
VENNER

Nr. 15 - desember 1997 - årgang 8

Bladet sendes gratis til alle ØVV's hovedmedlemmer.
Løssalg kr. 30,-

Sothøna redaksjonen

I redaksjonen:

Finn A. Gulbrandsen, Arne Nettum
m. fl.

Annonseansvarlig: Jan Christensen

Omslagsfoto: Jørn Areklett Omre

Forsidelogo: Anne Dyrban

Tegninger: Ivar Håkenstad

Lay-out: Typer og Form, Lill Johnsen

Brev til redaksjonen og annonsebestilling sendes:
SOTHØNA, Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Foreningens styre

Leder: Finn A. Gulbrandsen, tlf.: 22 27 28 10

Sekretær: Mari Holtan, tlf. 22 27 28 23

Kasserer: Tor Jacobsen, tlf.: 22 95 20 20

Styremedlemmer: Torill Carlsen, Kari Lønstad,
Ragnhild Magnussen, Johan Mollatt

Varamedlemmer: Kristin Kvarme, Henning Lahn,
Petter Nilsen, Odd Frode Ulbrandt.

Kontaktpersoner arbeidsgrupper:

Slåtteng-gruppa: Johan Mollatt, tlf. 22 27 39 93

Standgruppa: Kristin Kvarme, tlf. 22 18 72 20

Overvåkningsgruppa: Finn og Werner

Post til styret:

Østensjøvannets Venner
Postboks 77 Oppsal, 0619 Oslo

Postgiro nr.: 0801.273.1826

Bankgiro nr.: 6062.05.12861

Stiftelsen Østensjøvannets Kulturfond:

Representert ved Oslo Byes Vel, Verdens Naturfond,
Fortidsminneforeningen, Akershus 4H og ØVV.

Leder Herman Berger, Bølerskogen 59, 0691 Oslo

Postgiro nr.: 0824.076.7776

Bankgiro nr.: 6062.05.13035

Medlemspriser 1998:

Hovedmedlem: kr. 75,-

Husstandsmedlem: kr. 10,-

Foreninger, o.l.: kr. 300,- (minimum)

Firmaer o.l.: kr. 600,- (minimum)

Betales til foreningens post- eller bankgiro

Fuglevakta:

Telefonvakt/Døgnvakt

Ved Faunakriminalitet, syke og skadede fugler

Norsk Ornitologisk Forening, mobil tlf.: 94 72 95 00

ØVV's fuglevakt: Werner Alvestad tlf. 22 27 91 55

Forurensning:

Vannverkets Telefonvakt/Døgnvakt

Ved uregelmessigheter, oljeutslipp etc. tlf.: 22 65 89 60

Sothøna er trykket på Svanemerket papir.

Vi takker våre annonsører for støtte til
utgivelse av dette bladet.

Kjære medlem!

Natur-skandalen i Østmarka

Byggingen av prestisjeprosjektet til NSB – Gardermobanen – har gjennom arbeidet med tunellen Romeriksporten påført nærmiljøet vårt store skader. Puttjernområdet er sannsynligvis ødelagt for 100 år fremover gjennom senket grunnvannstand. Nordre Puttjen er historie og Søndre Puttjen blir holdt liv i gjennom «kunstig åndedrett» ved pumpevann fra Krokstjern.

I tillegg er det konstatert lekkasje fra Lutvann, Nøklevann, Elvåga og i disse dager også Rundtjern. Våre naboer i øst – Østmarkas venner – har gjort en fremragende innsats for å få NSB Gardermobanen til å forstå alvoret og for å få belyst saken på en skikkelig måte i media.

La oss i denne omgang bekymre oss mest over Østmarka! Det er skammelig at forarbeidene til Romeriksporten har vært så elendige at denne katastrofen skulle skje.

Vi får krysse fingrene å håpe at tettningsarbeidene er såpass vellykket at det ikke får konsekvenser også for Østensjøvannet da «vårt» vann er avhengig av oksygenrikt vann fra Nøklevann.

Abildsø gård er fredet

3. oktober 1997 ble fredningen av Abildsø gård undertegnet av Riksantikvaren.

Dette er Østensjøvannets største seier gjennom vår snart ti årige historie.

Det nytter å stå på! Vi startet arbeidet med alle odds mot oss. Byrådet den gang hadde bedt Selvaagbygg A/S om å fremme et reguleringsforslag for gården. Manglerud bydelsutvalg støttet den gang utbygging. I dag er det heldigvis tverrpolitisk enighet om fredningen – det nytter å stå på!

Fredningsvedtaket er en meget positiv oppmuntring til videre arbeid. Nå starter et møysommelig arbeid for å få satt bygningene i stand.

ØVV er bekymret for Østensjøområdet fremtid.

Romeriksporten har brakt reelle bekymringer til livsnerven i Østensjøområdet – selve vannet.

Den sterke forurensningen av vannet gjør det helt avhengig av førstehjelp gjennom oksygenrikt «Nøklevann.» I skrivende stund sildrer 20 l/sek. fra demningen ved Rustadsaga via Bogerudmyra og ut i Østensjøvann. Miljøprosjekt Ljanselva krever også større vann-

føring i Ljanselva som renner ut fra Nøklevann via Skraperudtjern. Det såkalte Ljanselvavassdraget starter i Lutvann. Oslo vann og avløp er bedt om å søke Norges Vassdrag og energiverk om konsesjon til å slippe vann fra Nøklevann til Østensjøvannet. Jan Wesenbergs planteundesøkelse fra 1993 viser at langvarig forurensning av Østensjøvann har tatt knekken på rundt 30 plantearter. Hvordan ender denne drakampen om Nøklevanns dyrebare «dråper»?

ØVV ønsker også å rette blikket fremover. Det er et faktum at flere av øyene i Østensjøvannet går i oppløsning. Dersom denne trenden fortsetter, er man nødt til å se på muligheter til å gi fuglene nye hekkeplasser. Dette er saker som foreningen arbeider seriøst med. Noen av løsningene vi ser på, vil gi publikum større naturopplevelser ved vannet. I neste nummer av «Sothøna» vil vi komme med forslag til løsninger på dette problemet.

Vi har også startet arbeidet med ny skilting ved vannet. Dette vil skje i samarbeid med Fylkesmannen.

En takk til våre gjesteskribenter for innleggene og til brevene vi har fått fra medlemmene.

Styret ønsker alle venner av Østensjøvannet

god jul og godt nytt år!

Finn

SOOTHØN Meldinger fra ØVV

ØVV har pr. 1. des. 1997 mottatt følgende priser:

- Miljøvernprisen i Norge 1991 gitt av Conservation Foundation* i England.
- Kulturvernprisen i Norge 1991 gitt av Conservation Foundation* i England.
- Deltakelse i den europeiske miljøvernpris-finalen i Wien 1991 arrangert av Conservation Foundation.
- Lokal pris fra Bryn Lions i 1992.
- Venstres miljøvernpris i 1992 (delt med Frognerparkens Venner).
- «Nordiska förbundet för kulturlandskap»s hedersgave 1992.
- Finsefondets stipend** 1995. Tildelt NOF avd. Oslo og Akershus og ØVV)
- De Grønnes Pris for «Solidaritet med Naturen» 1997.

* Teknisk arrangør var Ford Motor, Norge.

** Norges desidert største naturvernpris på 100 000 kr. tildelt for rehabilitering av våtmark med tanke på vadefugl. Området ved nordenden av Østensjøvannet er et resultat av denne prisen.

«Sothøna»

Vi etterlyser medlemmer som er interessert i å sitte i redaksjonen i medlemsbladet. Har du tid og lyst, ring Kari:

tlf. 22 29 87 67

og meld deg til tjeneste!

Etterlysning

Styret er på jakt etter en person med erfaring fra reklamebransjen som kan hjelpe oss med en skikkelig presentasjon av Østensjøområdet. Vi er ute etter sponsormidler fra næringslivet til naturfaglig skjøtsel av området. Er du den rette personen: ring Johan

tlf. 22 27 39 93

HAR du flyttet – eller SKAL du flytte?

Vi oppfordrer våre medlemmer til å sende oss melding om flytting slik at medlemsfor-sendelsene kommer riktig og raskest mulig frem til dere. Sothøna vil ikke bli ettersendt hvis ikke melding om adresseendring er gitt.

Kan noen hjelpe Jan Christensen med å samle sponsorstøtte?

Henvendelse Tor Jacobsen, tlf. 22 95 20 20.

Hengebjørk

Lavlandsbjørk

Or

Hassel

Vintereik

Sommerek

Rogn

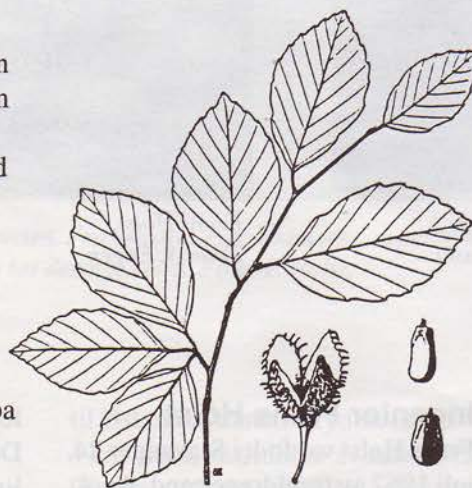
Vi ser på forskjellige trær

Bøk

Bøk er slekt av bøkefamilien. Den har trær med elliptiske blader som sitter i to rader på kvistene. Blomstene kommer samtidig med bladene, hannblomstene i en duskformede, hengende rakler, hunnblomstene sitter to og to sammen i en 4 fliket skål på en opprett stilk.

Bøk finnes i 10 arter, men i Europa kun en. Det er et stort, vakkert tre når det får vokse fritt. Bøken er utbredt i Mellom-Europa og Syd-Sverige og blir inntil 45 m. I Norge blir den ikke over 25 m høy. Treet har en diameter på ca. 1,5 m.

Veden er hard og sterk, brukes til møbler og redskaper eller som brensel. Nøttene er skarpt trekantet, de spres med ekorn, mus og

nøtteskriker. I Mellom-Europa brukes nøttene til svinefôr.

Når nøtten gror, følger de to frøbladene med opp og blir grønne på

oversiden, de er sittende og danner til sammen en sirkelrund skive (se fig).

Bøk er et av de viktigste skogstrær i Europa. Den går nord til Syd-England, Danmark og Syd-Sverige. I Norge er den viltvoksende over store deler av Vestfold. De største skogene av bøk i landet finnes i Larvik og videre sørover til Skåtøy og en liten skog i Fjæire nær Grimstad. Plantegeografisk interessant er en liten bøkeskog i Alversund nord for Bergen. Som prydtre plantes bøk ofte i hager og parker, og da særlig de vakre former for blodbøk og hengebøk.

Av Grete Zahl

Spisslønn

Osp

Lind

Ask

Bøk

Alm

Den norske Eterfabrikk og Fagerås gård

AV INGUN JAHREN

Fredrikke Holst.
Foto: L. Szacinski.

Frans Holst.
Foto: S. Enger.

I. Perioden 1900–1939

En gammel, ærverdig fabrikkpipe er i dag et velkjent landemerke for beboerne fra Bogerud. Mindre iøynefallende er den sett fra motsatt side, Abildsø og Lambertseter. I konkurranse med tre mektige høyblokker og all bebyggelse omkring, blir den ganske så beskjeden. Men en gang rådde den grunnen alene og raget høyt over både trær og arkitektur.

Det var før gårdene Bøler og Bogerud ble nedbygget, da de saftiggrønne jorder omkranset den idylliske åsen rett øst for Østensjøvannet.

Her begynte et nytt kapittel i Bogerud gårds historie i år 1900, Det som skulle bli Den norske Ætherfabrikk og Fagerås gård.

Fabrikken utviklet seg til en livskraftig bedrift. Gårdsbruket som lå tett inntil har avsluttet sin historie. Men begge var i sin tid knyttet nøye sammen, grunnlagt og opparbeidet av:

Ingeniør Frans Holst

Frans Holst var født i Stavanger 24. juli 1867 av foreldrene cand. theol. Waldemar Emil Holst og hustru Sofie Amalie, f. Budde.

Oppvekstårene på Nordre Undal prestegård – senere Kviteseid – skulle komme til å forme hans sinn og interesser. Her ble grunnlaget lagt for hans livslange kjærlighet til jord og grøde og alt naturen så viselig har innrettet. Skolegangen ble det så som så med, men det han ervervet av praktiske kunnskaper gjennom utallige gjøremål på gården, skulle bli svært så nyttig i fremtiden.

Frans var av en åpen og livsglad natur, men hans ubekymrete tilværelse ble brått endret da broren døde 17 år gammel. Foreldrene ble det faste holdepunktet, og de kom til å bety mer for ham enn noen andre. 15 år gammel ble han sendt på skole, tre år i Skien, tre år i Kristiania og fire år på den tekniske høyskolen i Berlin. I 1892 var han ferdig kjemiingeniør og begynte

letingen etter en brukbar stilling. Det viste seg umulig, og han livnærte seg av en rekke tilfeldige jobber.

I 1898 giftet ha seg med Fredrikke Ingegerd Normann og bosatte seg i Kristiania. Hun var datter av en islending som hadde slått seg ned som handelsborger på Sagene. Med større forpliktelser fulgte et presserende behov for et levebrød av permanent karakter. Det var ikke annet å gjøre enn å begynne for seg selv. Han ville prøve eterfremstilling. Metoden var enkel i prinsippet, og markedet i Norge lå åpent.

Tanken tar form

Det var mange praktiske hensyn å overveie før tanken kunne settes ut i livet.

1. Beliggenheten – et velegnet sted. Fabrikken måtte ligge minst 100 alen (ca. 60 m) fra naboeiendommen av hensyn til eksplosjons-

Bebyggelsen i 1904 sett fra Østensjøveien. Fra venstre: Fabrikkusene, arbeiderboligen stullen og villaen. I skjæringen mellom jordene og åsen ses den nye veien. Foto: F. Holst.

fare, i praksis langt fra bebyggelse.

Det måtte være rikelig med vann ivinterhalvåret for å få kjøling til eterdriften.

En jernbanestasjon måtte ligge i rimelig nærhet, det samme gjaldt offentlig vei. Store mengder kull og sprit til fabrikkasjonen skulle fraktes frem, og varene skulle ut til kundene.

Noen private hensyn spilte også inn. En ny bolig ville bli aktuell om fabrikk ble lagt for langt fra byen, trivelige omgivelser var viktig. Skulle en først ut av byen, kunne det kanskje bli anledning til et lite gårdsbruk også?

Hvor fantes dette stedet som kombinerte alle hensynene, og ikke minst var det til salg?

Valget falt på den fine åsen ved Østensjøvannet. Grunnen var opprinnelig en del av Bogerud gård, men tilhørte nå Anton Johannesen på Bøler. Han var ikke uvillig til å selge. Fra Ulsrudvannet rant en ganske vannrik bekk vestover ned

til Østensjøvannet. Bryn st. lå ca. 4 km unna, en brukbar avstand. Fra Østensjøvannet måtte det anlegges ny vei, ca 300 m. Det var ingen umulighet.

Noen jordlapper fulgte med, og det var et deilig sted å bosette seg. Stedet var funnet.

2. Finansieringen.

Den andre viktige delen av foretagendet var å skaffe penger tilveie. Følgende utdrag fra Holst dagbok forteller om hvordan han skaffet startkapital:

«Høsten 1899 kom jeg på tanken at danne et aktieselskap hovedsakelig av apotekere for opprettelse av ny fabrikk. Jeg rådførte meg med apoteker Haslund av firma Nyegaard & Co. herover, og da han fandt tanken god, gikk vi straks i vei med at bringe prosjektet ut i livet. Hos apotekerne fandt tanken for det meste gjenklang, men med tegninger av aktier gikk det småt. De skulde nok kjøpe nafta hos os, men risikere penger på fortagendet

vilde de nødige. Haslund og jeg arbeidet meget med dette og først etter 3 måneders forløp hadde vi aktiekapitalen kr. 27 000 sikret. Denne var fordelt således at Løiten Br.s. destillasjon hadde tegnet seg for kr. 8000,-, jeg for samme beløp og apotekerne for resten.»

Dermed var prosjektet i gang. Eiendommen, ca. 40 mål, ble kjøpt av Holst for kr. 1500,-. Fabrikk leiet grunn av Holst, inntil 24 mål ble solgt til selskapet i 1904.

Igangsettelsen

Fra nå av måtte arbeidet gå for fullt, for det lovbefalte kvantum på 3000 kg eter skulle foreligge innen årets utgang. Det første spadesticket ble tatt 8. mai 1900. 8–10 mann var i arbeid. På et halvår var følgende bygninger satt opp: Fabrikbygning og fyrhus med pipe, lagerbygning og to små lagerrom for nafta. Vannledningen fra Bølerbekken var gravd ned til frostfri

dybde, men veien ble bare gjort halvveis ferdig, da midlene var brukt opp. Alt ble utført med håndkraft.

8. november begynte selve fabrikkasjonen. Transporten måtte gå i høstbløyte over jordet den første tiden. Hvilket strev det var det hele beskriver Holst:

«Det var frygtelig slit den første høst med at få frem kul og sprit ad denne elendige vei, og et Guds under at det gik som det gik. Måtte bruke 3 hester foran en spritpipe (nær 700 kg). Denne drift var den værste jeg nogensinde har havt. Apparatene virket ikke som jeg hadde tenkt mig, vinteren kom nokså tidlig, med store snefald og sterk frost, bygningene var fuktige, rå og kolde, og jeg var alene uten hjelp og støtte av nogen som forstod seg på fabrikasjonen. Jeg ønsket jeg aldri var gåt i vei med foretagendet, da det hele så næsten håbløst ut. Vandet frøs, ræterapparatet kokte over, æteren var sur o.s.v. Jeg bodde på Østensjø hos forpakter Kvammen i denne tida og var kun der borte og spiste middag, ellers var jeg inde i fabriken den hele dag, ja mange ganger til langt på nat. Således slet jeg mig fremover denne drift så vi nytårsaften hadde nået det lovbealede kvantum.»

Familielivet fikk vente. Det fikk ikke hjelpe at han var nybakt far, datteren Frida Sofie var kommet til verden samme året den 4. august.

Videre arbeid

Med eterfremstillingen gikk det bedre etter hvert. Diverse finesser lærte han av svensker han kom i kontakt med. Egen erfaring gjorde også sitt, så han senere kunne skrive:

«Mange ulemper ved fabrikasjonen har jeg jo havt siden, men det er jo for intet at regne. Men hadde jeg ikke dengang tat det tunge tak som Gud gav meg krefter til at bære, så kunde jeg ikke nu stå frem med seierens palme i hende og se mit værk trives og blomstre. Såfremt fabriken må få lov at ha sin gang for statsmagterne (avholdsfolket er jo rav ruskene gale) kan jeg i økonomisk henseende se fremtiden rolig i møte.»

Flere bygninger kom til etter hvert : arbeiderbolig, stall; vognskjul og fyrverkerihus. Et kapittel for seg var alle de store fjellknausene som ble minert bort med håndbor og dynamitt. I årenes løp ble flere hundre kubikkmeter stein sprengt ut og brukt til tørrmurer og fyllmasse for å jevne ut området. Mengder av tid, arbeid og penger gikk med til å omforme det kupert terreng. Kunne ikke prosjektet vært gjort enklere? I dagboken skriver Holst:

«Det kunde synes underlig for utenforstående at jeg anlagde fabriken så høit oppe på fjeldet når vi hadde plass for den nede på jordet; men dertil vil jeg bemærke

at der ikke var plass nede på jordet, når man skulle iagttage lovens bestemmelse om 100 alen fra nabo-eiendom. Bøgerud myr tilhørte den gang Oslo Hospital, og dette hadde neppe git tillatelse til at vi kom deres eiendom for nær, med vår ildsfarlige bedrift; anderledes med Bøhleren, da bestemmelser derom er intet av i skjøtet. Dessuten er det jo ganske anderledes billig grund at bygge på oppe på fjeldet, likesom dette jo på denne måte blev bedst utnyttet. Idetheletaget fandt jeg det fordelagtigst at bygge her og har heller ikke senere angret på det.»

Fabriken hadde fått sin utforming og profil som den beholdt i alt vesentlig frem til de store utvidelsene rundt 70-tallet.

Frts. neste nummer.

Artikkelforfatteren er datterdatter av Holst og har i mange år vært lærer på Nordstrand og Lambertseter skoler.

Artikkelen er fra Søndre Aker Historielags årbok fra 1987. Gjengitt etter tillatelse av artikkelforfatteren og styret i historielaget.

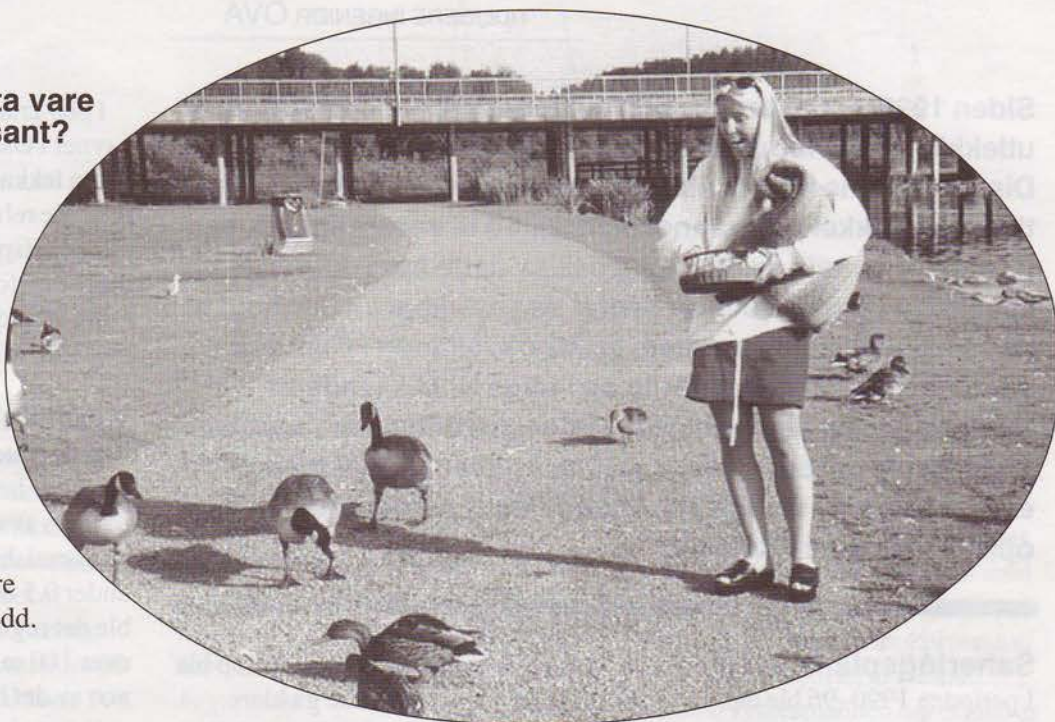
Den er å få kjøpt ved henvendelse til Søndre Aker Historielag, PB Lambertseter 55, 1101 Oslo.

En solfylt morgen ved Østensjøvannet

Det handler om å ta vare på øyeblikk, ikke sant?

Vi har hatt en vakker sommer, med mye gul sol. Vi prøvde å ta vare på et morgenøyeblikk. Hanen gol tidlig denne morgenen. Rundt klokken 6 kjørte vi til Østensjøvannet med sekken full av mat, nytraktet kaffe, hjemmelaget saft, ferske rundstykker, bestikk, tallerkener, store kaffekrus og 2 myke pledd.

Kathrine

Vi synes at solen var ekstra gul denne morgenen.

Etter en liten vandring blant ender og gjess, kom vi frem til vårt frokostbord. Vi nøt en frokost i frisk luft, vakre omgivelser og med våre kjære fuglevenner tilstede. En real skravlestund med kaffekoppen ga virkelig inspirasjon til en arbeidsdag. Leverpostei, delikate oster og friske grønnsaker sto på menyen. Denne morgenen skal minnes.

Marianne

Det var verdifulle øyeblikk i de tidlige morgentimer med sol, sommer, mye latter og frokost ved Østensjøvannet.

Marianne og Kathrine

Ingen bedring for Østensjøvann

Men nå skal årsaker og alternative tiltak utredes

AV GEIR SOLHEIM,
TIDLIGERE INGENIØR OVA

Siden 1990 er det brukt ca 60 millioner kroner på å redusere utlekking fra avløpsledninger i området rundt Østensjøvann. Disse tiltakene har resultert i vesentlig bedre vannkvalitet i tilførselsbekkene til vannet og dermed til vesentlig redusert tilførsel av næringsalter. På tross av dette har ikke vannkvaliteten i Østensjøvann bedret seg merkbart. I henhold til SFTs klassifikasjonssystem er vannkvaliteten i Østensjøvann fremdeles meget dårlig og i følge NIVAs landsomfattende trofiundersøkelse er Østensjøvann en av landets mest forurensede innsjøer. Nå har imidlertid OVA igangsatt et prosjekt for å utrede ytterligere tiltak i selve innsjøen for å oppnå bedre vannkvalitet.

Saneringsplanen

I perioden 1990–96 ble det gjennomført en saneringsplan på avløpsnett. Disse tiltakene ble finansiert gjennom en særlig miljøavgift på 5% i tillegg til den ordinære vann- og avløpsavgiften. Østensjøområdet ble prioritert, og arbeidene i dette området pågikk i 1990, 91 og 92 med hovedtyngden i 1991. En betydelig andel av ledningene i Østensjøområdet ble

rehabiliteret og samtlige overløp ble sanert. Disse tiltakene ga klare resultater for vannkvaliteten i tilførselsbekkene og tilførselene av næringsalter til vannet ble vesentlig redusert. Se figur under.

Fosfortilførselen er redusert fra over 1000 kg pr. år i tiden før rehabiliteringen til nå ca 300 kg pr. år (Høyere tilførsel i 1993 skyldes et større akuttutslipp)

I den grad spillvann fremdeles havner i Østensjøvann skyldes det enten lekkasjer i ledninger som ikke ble rehabilitert, feilkoblinger eller driftsproblemer som fremdeles kan forårsake akuttutslipp. OVA arbeider kontinuerlig videre med å redusere disse kildene.

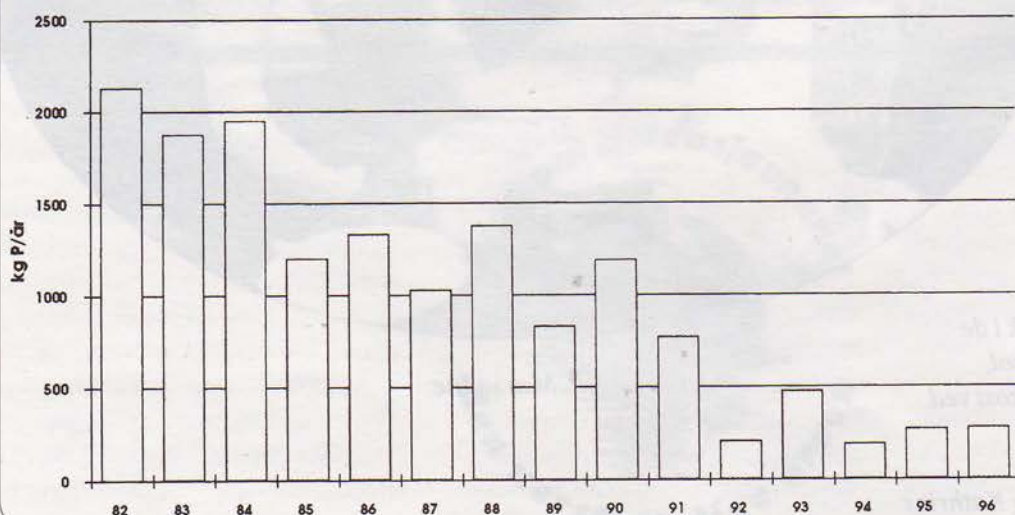
Vannkvaliteten

Vannkvaliteten i selve Østensjøvann har imidlertid ikke bedret seg på tross av de oppnådde resultatene i tilførselsbekkene. Siktedyp på under 0.5 m registreres årlig. I 1994 ble det registrert en algemengde på over 100 mg/l våtvekt og dette er noe av det høyeste som har vært registrert i en norsk innsjø. Også i 1995 viste enkelte algemålinger opp mot 100 mg/l våtvekt..

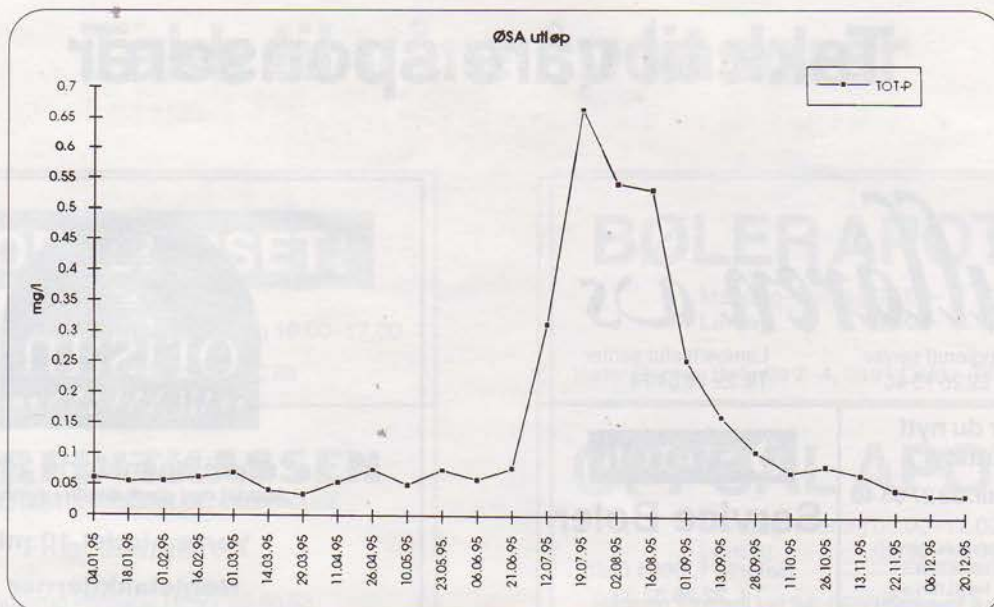
Under disse masseoppblomstringene er algesamfunnet dominert av blågrønnalger.

Fosforkonsentrasjon i Østensjøvann er generelt svært høy, men den varierer mye gjennom året, se figuren øverst på neste side.

FOSFORTRANSPORT TIL ØSTENSJØVANN

Geir Solheim er tidligere ingeniør i OVA. Staten har bedt «Sothøna» at enkelte av Solheims synspunkter i denne utmerkede artikkelen står for hans egen regning.

Gjennomsnittet i produksjonsperiode (mai til september) i 1996 var 146 µg/l. Grensen for den dårligste klasse i SFTs klassifikasjonssystem er 50 µg/l og fylkesmannen har i et brev til OVA antydnet et fremtidig mål for fosforkonsentrasjonen i Østensjøvann til mellom 20 og 50 µg/l. (Vannkvalitetsklasse IV).

Årsakene til den voldsomme økningen i fosforkonsentrasjon i sommerperioden er ikke opplagte, selv om det er sannsynlig at kjemiske prosesser i sedimentene er den viktigste faktoren. Årsaksforholdene og mulige tiltak for å bedre vannkvaliteten skal nå utredes.

Prosjekt «Renere Østensjøvann»

Etter innspill fra Byrådsavdelingen for miljø og samferdsel, Fylkesmannens miljøvernnavdeling og NIVA har OVA nå igangsatt prosjektet «Renere Østensjøvann». Under dette prosjektet ønsker OVA og utrede årsakene til den vedvarende dårlige vannkvaliteten, samt å komme frem til konkrete alternative tiltak for å bedre vannkvaliteten. Faktorer som planlegges vurdert er

Fiskebestand

– I hvilken grad påvirker fiskebestanden vannkvaliteten. Bør deler av fiskebestanden reduseres ved utfisking og/eller bør nye arter introduseres.

Spillvannstilførsler fra avløpsnett.

– Bør ytterligere tiltak på ledningsnettet iverksettes.

Forurensning fra fugler

– I hvilken grad påvirker fuglebestanden vannkvaliteten. Bør utbredelse av visse arter reduseres/begrenses.

Forurensningstilførsler fra bunnsedimenter

– Hvor store er tilførslene fra sedimentene og hvilke tiltak kan iverksettes for å redusere disse tilførslene.

Makrovegetasjon

– Makrovegetasjonen i selve Østensjøvann er sterkt redusert. Hvilken betydning har dette for vannkvaliteten og hvilke tiltak kan eventuelt iverksettes.

Økt vanntilførsel

– Overføringen av rent oksygenrikt vann fra Nøklevann er omstridt og må trolig konsesjonsbehandles. Dersom konsesjon gis bør disse overføringene optimaliseres m.h.p. vannmengde og tidspunkt.

OVA har påtatt seg å lede og å bekoste utredningen. Et slikt prosjekt krever imidlertid omfattende undersøkelser og ekspertise fra ulike fagmiljøer. Det vil derfor bli innhentet tilbud for utførelse av hovedelementene i undersøkelsen. Deler av prosjektet startet opp i høst, bl.a. vil sannsynligvis fiskeundersøkelsen bli utført i inneværende år.

Finansieringen av selve tiltakene må trolig behandles av bystyret når den endelige utredningen med forslag og kostnadsoverslag foreligger.

En av årsakene til at arbeidet med å bedre vannkvaliteten i selve Østensjøvannet har vært en treg prosess er at ansvarsforholdene er uklare.

Staten v/ fylkesmannen har et ansvar for naturreservatet, men de har vært lite villige til å påta seg noe ansvar for selve vannet og vannkvaliteten. OVA har ikke vært særlig lysten på å ta noe mer ansvar enn for tilløpsbekkene og har bl. a. anført begrensninger som er pålagt etaten i forhold til hva vann- og avløpsaviften kan benyttes til. Dette har resultert i brevveking mellom OVA, sentraladministrasjonen og fylkesmannen. Noen avklaringer er gjort. Fylkesmannen har godkjent undersøkelser i vannet og også antydnet at vannkvalitetsklasse IV (20-50 mg Tot-P/l) er et mål for fremtidig vannkvalitet for Østensjøvann. Sentraladministrasjonen i Oslo kommune har uttalt at det er ønskelig at mulige tiltak utredes i regi av OVA og at OVA også bør bekoste en slik utredning.

Dette er en gledelig utvikling for alle som er opptatt av vannkvaliteten i Østensjøvann. Ikke forvent at ting nå kommer til å skje veldig fort, men en prosess er igang og et prosjekt er stablet på bena. Så får fremtiden vise om dette fører oss nærmere målet om et renere Østensjøvann.

Takk til våre sponsorer

Gullåren a/s
Manglerud senter
Tlf. 22 26 15 46

Lambertseter senter
Tlf. 22 28 04 74

Trenger du nytt
telefonutstyr?

Kontakt oss, tlf. 22 27 03 40

telekonsulentent
FORER DINE ORD VIDERE
ODD NERLIEN a.s.
Postboks 85, Oppsal, 0619 Oslo

STATOIL

Service Bøler

Bøleria 1, 0691 Oslo
Tlf. 22 26 32 32

Aluminiumklorid 25%
Middel mot sterk svette i armhulen

Vortemiddel 10 ml

Neglelakkfjerner

Scott-Mathiesens

•• hudvann ••
mot kviser

Fremstilt og pakket av:

A/S DEN NORSKE ETERFABRIKK, Oslo

FLISLEGGER RØRLEGGER

Fornøyd med ditt gamle bad?
Ikke det? Kontakt oss da vel ...

Vår spesialitet: Full modernisering av
bad og kjøkken. **18 år i bransjen.**

Butikkutstilling og utsalg av:
Baderomsinnredninger, sanitærutstyr,
rørdeler og fliser. Pensjonistrabatt!

Håndverksservice:
Snekker. Flislegger **DØGNVAKT**
Elektriker. Rørlegger. **94 20 14 48**

Bademiljø-Experten a.s
Aut. rørleggermester Freddy Botner

Butikk og kontor: Østmarkvn. 4
(v/Oppsal T-banest.) 0687 Oslo
Tlf.: 22 26 26 25 Fax: 22 27 60 06

bademiljø

- DIN RØRLEGGERBUTIKK

**BRUKS -
HUNDEN**

- alt i hundestyr

Vi ønsker våre to- og firbeinte
venner et GODT NYTT ÅR!

Vi skreddersyr utstyr til
DIN HUND

Mandag-Fredag 11.00-18.00
Lørdag 11.00-16.00

Østensjøvn. 74, 0667 Oslo
v/Bryn Senter
Tlf. 22 27 69 99

JØLSTAD
BEGRAVELSESBYRÅ

ABILDSØ

Enebakkveien 287

22 29 38 00

DØGNVAKT

Aase Jølstad Pedersen
Lyngveien 9
Tlf. 22 19 01 12

ERTIK EEG & CO. A.S

Aut. installasjonsfirma
Manglerud

Veien til velvære

TRIMHUSET
TRESKEVEIEN 31 - MANGLERUD
0681 OSLO - TEL. 22 27 75 70

**Aerobic - Helsestudio
Solarium - Boblebad - Badstu**

Takk til våre sponsorer

SPORTSHUSET ^as

Mandag–Fredag 10.00–20.00 – Lørdag 10.00–17.00
Ryensvingen 9 – Tlf. 22 67 10 55

KREDITKASSEN

CHRISTIANIA BANK OG KREDITKASSE

Filial Manglerud

Manglerud senter – Tlf. 22 26 40 63

Larsen & Lindberg as

BIL OG BREMSESERVICE

Ryensvingen 13, 0680 Oslo
Telefon 22 28 40 00

Lambertseter KRO

Langbølgen 3
(Lambertseter sentrum)
1150 Oslo, tlf. 22 28 03 22

BERGERSEN

VANN og VARME a.s.

Autorisert rørleggermester

Enebakkveien 139 – 0680 Oslo
Tlf. 22 29 47 36 – Fax: 22 28 63 99

MITSUBISHI
-din partner i bil

Mitsubishi Motor Forum

ABILDSØ Enebakkvn. 309 • Tlf. 22 28 80 88 • Fax. 22 74 00 34

OPPSAL UR-OPTIKK A/S

• UR • BRILLER
• KONTAKTLINSER
SYNSPRØVE UTFØRES

Oppsal senter – Tlf. 22 26 50 94

LAMBERTSETER FOTO

Tlf. 22 28 05 03
LAMBERTSETER SENTER

Støtt apotekene i lokalmiljøet Lambertseter Apotek

Langbølgen 1, 1150 Oslo

AVD. OPPSAL

Haakon Tveters vei 98, Oslo
Tlf. 22 26 01 97

SKOG-DATA AS

Ryensvingen 15, 0680 Oslo
Tlf. 22 08 64 00

NYLAGET FISKEPUDDING og
HJEMMELAGDE KOLJEKAKER
hver dag

man.–fre.
10.00–16.00
stengt lørdag

Storm B. Johnsen – Fisk og Vilt
Lambertseter Kjøpesentrum – Tlf. 22 28 82 42

BØLER APOTEK

Mandag–Fredag 09.00–17.00
Lørdag 09.00–13.00

Bøler Senter, Bølerlia 2–4, 0691 Oslo – Tlf. 22 26 44 95

OPPSAL APOTEK

Mandag–Fredag 09.00–17.00
Lørdag 09.00–13.00

Haakon Tveters vei 94, 0686 Oslo – Tlf. 22 26 11 97

WRIGLEY Scandinavia AS

Selskapsmat
Tlf. 22 67 64 90

DROGSETH

BLIKKENS LAGERVERKSTED A/S

Stubberudveien 8, 0668 Oslo
Tlf. 22 32 32 50
Fax: 22 32 65 76

Støtt opp om
din nærbutikk

H.P. Kjarvik %

Oppsal Senter

Manglerud Bilsenter A/S

DAG OG NATT

Tlf. 22 26 19 92
Postboks 15
Manglerud
0612 OSLO

HELEVEIEN

Hans Furu

Løvsetfaret 118, 1188 Oslo
Tlf. 22 29 65 66 • Fax. 22 29 91 67 • Mobil: 94 34 12 18

Telefon: 22 67 25 11

Service Østensjø

Låvevn. 70 – Tlf. 22 26 33 35

Skolehistorie: Niels Wetlesens arbeid for å bedre skolen i Aker

TILRETTELAGT AV FINN GULBRANDSEN

For 140 år siden startet arbeidet med å gjenoppbygge Akerskolen. Bøndene i bygda hadde latt skolevesenet forfalle. Lærernes lønninger var over 100 spesiedaler i mange bygder. Bærum betalte hele 152 spd. Aker betalte pedagogene 40 spd. I 1853 var det ca. 70 barn pr. lærer i gjennomsnitt i Norge. I Aker var gjennomsnittet 233 pr. lærer. Tilsvarende var situasjonen for læreremidler. Også på andre felt innen skolevesenet var tilstanden elendig. Adam Hiort, eieren av Nydalen fabrikk, hadde deltatt i skolestyret og visste hvilken forfatning Akerskolen var i. Sammen med en annen fabrikk-eier opprettet han skole i Nydalen. Dette ble en mønsterskole for Aker inntil den ble nedlagt i 1890.

Hiort betalte læreren 175 spd. i året samt fri bolig. Forøvrig stod også lokalene, utstyr, m.m. høyt over det som var vanlig i bygda.

Den 5. august 1857 vedtok Stortinget at Christianias forsteder skulle innlemmes i byen. Seks uker etter foreslo Aker skolestyre at man ville søke lån av «Oplysningsvesenet fond» for å bygge opp skole. Niels Wetlesen, landbruksbestyreren på Abildsø, fikk reist et folkekrav om modernisering av skolen i Aker. Allerede fjorten dager etter skolestyrets vedtak skrev han brev til «Aker sogneselskap» om «at der maa foretages noget for at afhjælpe den mangelfulde skoleordning inden sognet, da den tiltagende mængde børn, væsentlig fra den fattige arbeidstok, der tilhører Christianias forsteder, var udestængt fra at nyde undervisning, udover et lidet antal uger i aaret.» Wetlesen foreslo valg på en komité bestående av fem medlemmer. Sogneselskapet vedtok dette, og landbruksbestyreren ble en av dem.

Wetlesen hadde et klart mål – faste skoler i hele Aker med 2 til 3 lærere.

I januar holdt han et gnistrende foredrag i sogneselskapet der han trakk opp linjene i planen sin.

Gode skoler ville spare fattigutgiftene. «Forøkede udgifter til almueskolevesenet erstattes med mindre fattigudgifter. Disse postene staar alltid i omvendt forhold til hinannen». Almueskolen må bli så god at bøndene så seg tjent med å la sine barn gå der. Gårdeierne ville spare i forhold til sitt private skolehold.

Kvinnen var oppdrageren i hjemmet. Med kvinnen kom det hygge. Kom det kvinner i skolen ville arbeiderklassens barn lære orden og renslighet – dyd og moral også. Da kunne gårdeieren trygt la sine barn gå på skolen sammen med husmannens. (Dette brant Wetlesen for. Han var den første talsmann i Aker som ville ha kvinner inn i skolen. Det var radikale idéer på denne tiden.)

Gårdeierne skulle holde tilbake 4 skilling hver uke av lønnen til husmennene. Pengene skulle gå til skolen.

Foredraget inneholdt i detalj

hvordan de nye skolene skulle være – bygninger, innredning, åkerlapp til lærerne, håndarbeidsundervisning osv.

Wetlesen kjente sine kolleger i sogneselskapet. Han visste hvordan han skulle bygge opp argumentasjonen som ikke innholdt et ord om kultur, åndsliv, e.l. Den røde tråden i foredraget var at det skulle lønne seg for bøndene.

Komitéen ble utvidet med tre medlemmer, og i juni 1858 ble innstillingen vedtatt i sogneselskapet: Hele Aker skal få faste skoler. Hver skole skal ha to klasserom, et stort og et lite, samt bolig til to lærere. Det ansettes skoleinspektør. To lærere ansettes ved hver skole. En åkerlapp på minst ti mål settes av.

Wetlesen ønsket at lærerne som skulle ansettes ved hver skole skulle være en mann og en kvinne. Forslaget fikk en stemme – Wetlesens egen.

Direksjonen i Aker sogneselskap sendte planen over til skolestyret med anmodning om raskest mulig behandling.

Selv om skolestyret nok var

innstilt på å få gjort noe med skolen, var det preget av rot og handlingslammelse. Wetlesens plan ga dem noe håndfast og arbeide med, og planen gikk gjennom. Wetlesen ønsket også en ansvarlig på hver skole.

Wetlesens på Abildsø skjenket også en skoletomt til Aker kommune. Her stod Abildsø skole ferdig i 1859.

Hans tanker lå langt forut for sin tid, og skolelovene av 1860 og 1889 inneholdt flere av hans idéer.

Ved første valg kom Wetlesen inn i kommunestyret, to år etter også i

formannskapet. Det var ingen tvil om hva folk mente om hans fremragende innsats for skolen i Aker.

Dessverre døde Niels Wetlesen allerede i 1863 bare 42 år gammel.

«Støv har lagt seg over Niels Wetlesens bedrift. Ingen tenker lenger på hvad han gjorde for Aker skoler. Men hans minne bør lyse for alle som har skolen kjær. Efter biskop Bech er han den første milepel i Akers skolehistorie.

Det var bønder som lot skolen i Aker forfalle gjennom en menneskealder. Det var bonden Niels Wetlesen som reiste den igjen.»

Kilde : Aker kommunes historie 1837–1937, bind 2, Folkeopplysning og skoler, Johan Evje. Grøndahl.

Å R S M Ø T E T

Torsdag 12. februar 1998

Sted/Tid: Skullerudstua kl. 18.30

Alle medlemmer ønskes velkommen

Etter årsmøtet blir det et toppaktuelt lysbildekåseri ved geolog Johannes A. Dons over temaet – Østmarkterrenget, en utfordring for turfolk, NSB og geologer.

Slåttekurset

Jan Wesenberg i aksjon

Takk for sist alle sammen. Her følger litt informasjon i etterkant fra årets store kulturlandskapsdugnad. Slåttekurset foregikk på Ryghsetra, Nedre Eiker. Merete Mølback, Jan Wesenberg og Tor Jacobsen fra ØVV deltok.

Deltaker og medhjelpere

Totalt ble det 27 deltakere, fordelt på 16 menn og 11 kvinner. Disse hadde med seg 10 barn! Deltakerne fordelte seg med 10 fra Buskerud, 7 fra Rogaland, 5 fra Oslo og Akershus, 2 fra Hedmark og 1 fra h.h.v. Vestfold, Telemark og Aust-Agder.

Innenfor feltene praktisk arbeid, veiledning, administrasjon og kultur var min. 25 personer involvert. De mest langveisfarende her har våre felespillende venner fra Gotland og de 3 inspirerende (og alltid hardt arbeidende!?) slåttekarer/lauvingskarer fra Västgötaland. Medhjelpere m. fl. bidro med 7 barn/ungdommer.

Arbeid og resultat

Kursets praktiske målsetting, – å slå de 30 måla på Ryghsetra og få

høyet opp på hesjene – ble i år gjennomført med glans. Det ble heldigvis ikke noen gjentakelser fra tidligere år der utsatt slåttefest eller hjemreise har vært virkemidler («Ingen reiser hjem før jobben er gjort!!!»). – 22. juli stilte Engebret Korvald fra Mjøndalen opp med traktor og presse. Resultatet ble 238 baller á 16 kg, noe som gir ca. 3,8 tonn med prima høy. Det meste av høyet er nå solgt, til en pris av kr. 2,- + mva. pr. kg. Totalt ble det brukt 145 hesjestaur.

Langs ei kantsone med lengde 50 m og en bredde på 1 m ble alt lauvoppslag ringbarket. Dette vil bli vurdert framover som et tiltak for å holde lauvet i sjakk.

Thomas, i samarbeid med ivrige deltakere, bidro til at 54 meter med skigard kom på plass. Det har nå blitt en naturlig avgrensning mot Solsetra. Under lauinga på Darbu

blei det produsert 24 kjervv fra ask, samt at den lille enga hos A. Gausen blei slått for 4 året.

Til kurset ble utarbeidet ei artsliste/krysslister for Ryghsetra innenfor emnene karplanter, sopp, amfibier, reptiler og fugl.

Den øvrige kunnskapen – som sitter i folks hoder og kropp – skal ikke vi dømme om, men vi tror mange fikk et reelt løft i sin interesse og forståelse for kulturlandskap.

Kjøkkengjengen stod for en gjennomsnittlig bespising av 55–60 personer per måltid, og fra bakerovnen i enga bidro Ingrid W. Bergheim med nærmere 30 brød til alles glede.

Kultur og spredning

Årets kurs ble et høydepunkt når det gjaldt musikalsk medvirkning. Under samlinga ute ved hesjen på

lørdagskvelden blei det hørt ikke mindre enn 7 musikanter; 4 på fele, 2 på trekkspill og en på munnharpe.

Kursa på Ryghsetra gir ringvirkninger både på det praktiske og de vennskapelige plan: Helga før slåttekurset gjennomførte Grete og

Bent vellykka slåttedugnad hjemme på gården, mens Naturvernforbundets lokallag i Flesberg hadde slåttedag ei uke etter kurset.

Torill og Olav deltok under festlighetene under slåttekurset i Ödenäs i Sverige 2 uker seinere,

mens Åke Carlsson (sammen med Tore Hagmann!) dukka opp hos Håkan og Anna Karin på Gotland i midten av august. De var ute for å fotografere Gotlands største eik. Vi bidrar også til svensk intern forbrødring!

*Beste hilsen fra arrangørene
v/Per Øystein Klunderud, Naturvernforbundet i Buskerud.*

Fra Ryghsetra

Følgende artikler fås kjøpt fra foreningen:

Erik Damsgaard, Luftfoto av Østensjøvannet

	Ord. pris	Tilbud
Medlemmer	kr. 150,-	kr. 75,-
Ikke-medlemmer	kr. 200,-	kr. 100,-

Jørn Areklett Omre, Høstflukt – Østensjøvannet

Bildet har vunnet 1. pris i fotokonkurranse. Takket være gunstig pris fra trykkeriet har vi følgende tilbud:

	Ord. pris	Tilbud
Medlemmer	kr. 100,-	kr. 50,-
Ikke-medlemmer	kr. 150,-	kr. 75,-

Postkort

Tilbud: 5 ulike postkort

Almanakk

Sothøna

Klistremerker

Hefte om Østensjøvannet

Medlemsnål

T-skjorter: Medlemmer

Ikke-medlemmer

kr. 5,-
kr. 20,-
kr. 30,-
kr. 30,-
kr. 10,-
kr. 15,-
kr. 25,-
kr. 60,-
kr. 75,-

Luftfoto, høstflukt og postkort selges i Langerud blomsterbutikk, samt på Oppsal og Bøler bibliotek.

Send postgiro med bestilling og mottakers navn og adresse, og vi leverer på døren innen en måned.
Foreningens postgiro kontonummer er 0801.273.1826.

Arvingenes side

AV FINN ARNT GULBRANDSEN

Storskarv

Storskarven er ca. like stor som de store gjessene. Den er lett å se langs kysten der den sitter på sin spesielle, oppreiste måte. Vingslagene til storskarven ligner gåsas. Den ligger dypt i vannet. Både hann og hunn er med på å bygge reiret. Begge foreldrene er med på å ruge ut de 3–4 eggene i 28–29 døgn. Storskarven spiser mest fisk. Den har i de senere årene vært mulig å observere også i innlandet.

Storskarv

Lomvi

Lomvi er en alkefugl som blåste inn over store deler av Sør-Norge under en av dagene med vestavind i høst. At fuglene blåser så langt inn som i år, er sjelden, men Oslofjorden får besøk av denne fuglearten hvert år. Det er første gang den dukker opp ved Østensjøvannet. Den er ikke spesielt god til å fly. De flyr med raske vingslag lavt over vannet. Den hekker i tette kolonier i bratte fjellskråninger langs kysten. På siste side kan du se et flott fargefoto av en ung lomvi.

Fugleeventyr

AV EVA VIGERUST

Da Nils Holgerson var vel hjemme fra sin reise, fortsatte gjessene over Kebenekaise. Hva nå?

«Hvite gjess vralter rundt og hvite egg legger de, og hønene legger egg. Og så spiser vi. Men hva med de digre hvite svanene da?» tenkte han.

Det tenker jeg også. «Hva med de andre svanene, de svarte? Nei, mine venner de er fredet,» tenkte han. «For er det ikke rart at de som er så store og flyr så langt, klarer seg mot alle odds?»

«Ja, F-16 flyene i Norge detter jo ned når de støter borti hoppestrikkene som er 300 meter over havflaten.

Hvordan klarer så fuglene å overleve all denne forandringen på sine ferder?»

«Du Mikkell?» «Jaa.» «Klarer de å komme sørover i år også?» «Jaa.» «Ande vanne må jo også klare det?» «Jaa.» «Du Dan i El?» «Ja.» «Mmm. Ja, jeg forstår. Kanada-gjessene flyr og, men de er ikke alle der de skal. Kra, kra og måker klager.» «Dere mennesker må snart gjøre noe.» «Hva da?» «Hmm. Naturen er i ubalanse og dere med. For å rette opp dette må du be Mikkell om hjelp.»

«Du Mikkell?» «Ja.» Vil du hjelpe? «Ja.» «Fortell, fortell.»

«Dere har mye virus og bakterier. De er som bilene og veiene og formerer seg som troll.» «Å.»

«Så rens opp og ikke brenn opp.» Ta vare på kunnskapen dere har og bruk den. Når det er ubalanse er det fort gjort å bli syk igjen.» Får vi pest óg?» «Nei. Menneskene holder det i sjakk. Men bakteriene er sintere. Utvidelsen av territoriene fortsetter og ennå kan flere virusser kommen på banen. Ta vare på urskogene og ikke tro dere mennesker har driftene under kontroll. Uansett. Dere er ufullkomne og konkurrerer som på et fuglefjell.» «Ja, da blir det vel egg

Takk til våre sponsorer

Som medlem har du alle fordelene

Aut. El. Entreprenør
God og rask service
til riktig pris.

Tlf. 22 28 70 36

GRAFISK PRODUKSJON

Frøland & Knudsen a.s

BOKTRYKK - OFFSET

Professor Birkelands vei 24 c, Oslo
Tlf. 23 14 08 47 - Fax. 23 14 08 45

OPPSAL
Blomsterforretning

SVEIN CHRISTOFFERSEN

ALT INNEN BINDERI

Haakon Tveters vei 98, 0686 Oslo
Tlf. 22 26 41 94 - Fax. 22 26 42 64

INTEROPTIK

Manglerud AS
Optiker Harwiss

Manglerud Senter, 0612 Oslo, tlf. 22 26 20 39

Manglerud Apotek

Mandag-Fredag 09.00-17.00
Lørdag 09.00-14.00

MANGLERUD SENTER - Tlf. 22 76 27 80

Ryen
Servicenter

Enebakkveien 139
0680 Oslo
Tlf. 22 67 75 15

Nye Bogerud
Fisk/Vilt AS

Stallerudvn. 111C
0693 Oslo
Tlf. 22 74 71 10

TETTE AVLØP?

DOGNVAKT RING 23 16 50 00

Døgnvakt

- Høytrykksteking
- TV-inspeksjon
- Graving og rehabilitering av vann- og avløpsrør

**HØYTRYKKS
KJEMPEN®**

TT-TEKNIKK A-S
- en miljøbedrift

Ryensvingen 13, Postboks 133 Manglerud, 0612 Oslo

sparebanken

NOR

Din nærbank i området rundt Østensjøvannet

Bankkontorer:

Bankkontor Oppsal
Østmarkveien 2
0687 OSLO
Telefon: 22 26 58 69
Telefax: 22 75 00 80

Bankkontor Manglerud
Manglerud Senter
0679 OSLO
Telefon: 22 26 37 96
Telefax: 22 27 17 52

CENTRA-mat a/s

MANGLERUD SENTER - Tlf. 22 26 53 96

på deg, da, Mikkel?» «Ja, men jeg liker andre egg enn bare måkenes.» «Er det noen du savner?» «Ja.» «Hvordan skal vi ordne det da, Mikkel?» «For å få ryper og storfugl tilbake må dere hugge bort noe gran og furu. Blink godt og ta ikke

alle!» Plant ut løvtrær, men almen må dere vente litt med.» «Rogn og?» «Vet du hva, ikke terg meg. Den er nødt til å være med og ikke glem hassel. Da vil jeg ordne resten.» «Jeg vil være med, jeg og.» «Javel da.»

Eva Vigerust er foreningsmedlem og er bosatt på Vestlandet. Hun har sendt «Sothøna» dette lille eventyret.

Bakkehavn, en gård i stadig og positiv utvikling

Her trives både nordmenn og innvandrere

AV ARNE NETTUM

Så møtes vi på Lopperud da, eller Luserud, som det står enkelte steder i gammel litteratur. Ja, du kjenner vel til bygningene helt syd i Epletre-enga, nærmere bestemt husmannsplassen Bachen, sør for hovedbølet og vannet Austansjór, med gårdsnummer 147/1 Dette ville nok blitt forstått på 1880-tallet, da husene på plassen ble oppført. I dag er vel navnet Bakkehavn, sør for Østensjøvannet, og beliggende på Abildsø, bedre kjent av oss flest.

Siden vi innledningsvis nevnte gårdsnummer, får vi skynde oss å fortelle at det nye nummer på Bakkehavn er 160/12, og at hovedgården nå naturligvis går under navnet Abildsø gård. Bakkehavns postadresse er Enebakkveien 278, Oslo 11.

Sjokoladefabrikanten Olaf Larsen, innehaveren av Asola Sjokoladefabrikk, hadde i mange år stedet som sitt sommeroppholdssted.

Bakkehavn er forresten ingen husmannsplass lenger.

Noen ivrige, kunstinteresserte i nabolaget har tatt over bruken av mesteparten av hovedhuset og laget et interessant utstillingslokale der. Eiendommen kom i 1953 i Oslo Kommunes eie. Området og husene disponeres nå av Bydel Manglerud og brukes også av en gruppe innvandrere og flyktninger, som opplærings- og tilpassings-senter.

Kunstinteressen blusset for alvor opp i midten av 1980-årene, og kunstforeningen Røsslyng så dagens lys. De kvinnelige medlemmer, samt deres familier, har deltatt ivrig med å pusse opp bygningen, særlig innvendig.

Befolkningen i distriktene Abildsø-Bryn-Bøler-Manglerud og Østensjø kjenner nok nå huset bedre som kunstgalleri.

Huset og vedlikeholdet av dette, er som nevnt nå overtatt av Bydel Manglerud. Dette foregikk i midten av 1992. Folk som «arbeidet for trygd» deltok med å pusse opp huset utvendig. Foruten å være et aktivt kunstsenter, er huset også et yndet utfartssted på lørdager og søndager. Da er det «kjøkkenbetjeningen» i kunstforeningen som lokker med kaffe og nystekte vafler til turfolket som legger veien innom. De får da også med seg en god porsjon kultur.

I løpet av året holdes det en rekke utstillinger i lokalene i hovedhuset. Dels er det de nevnte damene i Galleri Bakkehavn som selv har produsert bildene, keramikken eller batikkekunsten, dels er det tilreisende kunstnere som leier seg inn i lokalene for å vise og selge sine produkter.

Det er skrevet en god del om kunstforeningen Galleri Bakkehavn både i tidsskrifter, leksika og i lokalpresse. Keramikeren Ingegerd Aldar, som selv er bosatt i Enebakkveien like i nærheten, har

vært primus motor for galleriets drift i en årrekke allerede.

Ved siden av det utstillingsrommet som ligger i annen etasje i hovedhuset, finnes også et stort rom. Der får utlendingene «dataundervisning». Dataundervisningen går i korthet ut på å lære brukerne å skrive norsk, sette opp søknader m.m ved å bruke datamaskinen som en avansert skrivemaskin.

Noen av husene på tomten er revet, andre forfalne

Vi trøster oss med at dette er midlertidig. Utviklingen går sin gang her som andre steder. Den stor låven som sto i østheilingen på tomten er revet, men det er håp om å få den gjenreist.

Et uthus, er nå så defekt at de sørgelige rester burde vært fjernet for å høyne helhetsinntrykket av tunet. Dette står i sterk kontrast til hovedhuset.

Det som en gang var en sidebygning til hovedhuset er blitt rehabilitert, og brukes nå som aktivitets og opplærings-senter for en gruppe innvandrere, dels soma-

Østensjøvannet sett fra Tallbergåsen (ca. 1915). Foto: Wilse. Foto fra Bymuseet.

liere, noen fra Bosnia og fra et par andre urolige land.

Lederen av dette innvandrer-senteret på gården er Knut Grønvold.

Vi vet ikke om vi her og nå kan tillate oss å kalle også ham innvandrer, født og oppvokst som han er på den danske øya Als. Som de fleste andre danske(r) har han fortsatt beholdt sin «sørlandske» dialekt, dog oppspedd med en god del norsk tonefall.

Nok om det. Grønvold har store planer om bruk av området. Han er levende interessert i å skape et godt miljø for en rekke flyktninger og asylsøkere. Den omtalte sidebygningen er restaurert utvendig. Innvendig er det, foruten et lite kontor der Grønvold regjerer, et par verksteder, der det blant annet kan arbeides med å reparere forskjellig

utstyr tilhørende Bydel Manglerud, slik som park - og hagemøbler og kontorinventar. Ved å jobbe her, får innvandrerne håndverkspraksis og språkforståelse. Med tiden er det meningen at de også skal ta jobber i private hager og hus, forteller Grønvold, samtidig med at han poengterer at de som i dag har tilhold på senteret har vist en ualminnelig fin form for pålidelighet og ærlighet, er en sak for seg. Noen av dem har allerede fått lagerjobber og liknende i noen av storbutikkene i distriktet.

Vel ute av det lille huset, får vi et praktfullt skue ut over søndre del av Østensjøvannet og Bogerudmyra.

Den falleferdige bygningen rett i synsfeltet skal vekk. Samtidig kommer nok en flyvetanke til uttrykk. Her har jeg lyst til å legge en friluftsscene med Østensjø-

vannet som bakgrunnskulisse, sier han, og slår ut med hendene. Tenk deg et platå her med plass til de opptredende, og med benkeplass for et begrenset antall tilskuere opp mot hovedhuset.

En liten kjøkkenhage til internt bruk er også anlagt på området, uten at dette er ment å gå ut over hovedreglene for utnyttelse av det verneverdige området som Østensjøvannsområdet egentlig er.

Vi vil ikke unnlate å nevne at Østensjøvannets Venner, med Finn A. Gulbrandsen i spissen, er veldig på vakt mot enhver form for uriktig utnyttelse av området rundt vannet, hva enten det gjelder Østensjø, Manglerud, Abildsø eller Bøler. En hver form for «snikkolonisering» av området vil uten unntak gå på bekostning av hva området nå er ment å være.

Mitt Østensjøvann

Ingegerd Aldar forteller

AV ARNE NETTUM

Begrepet «Mitt Østensjøvann» er noe vi kan forbinde med flere tusen beboere i distriktene rundt dette unike vannet. Planter, både over og under vannspeilet, dyreliv i luften og på bakken, for ikke å snakke om terrenget rundt breddene er særlige, og har kommet på trykk i avisspalter – poesi og i lærebøker.

At Ingegerd Aldar er en meget opptatt dame fikk vi et tydelig bevis for forleden. Hun var igjen primus motor i en kunstutstilling i Galleri i Bakkehavn Gård, der lokale kunstnere, både bildende, verbale og musiserende deltok. Hun takket både de fremmøtte tilskuere, tilhørere og utøvende deltakere for innsatsen som var meget vellykket.

Ingegerd Aldar tar seg gjerne en daglig spasertur rundt Østensjøvannet, alene eller sammen med mannen Yngvar, og utgangspunktet er deres hjem i Enebakkveien 235, på hjørnet av Smedbergveien, like ved Abildsø skole. Enten turen går på godt vedlikeholdte spaserveier rundt vannet i sommertid eller

kanskje på skøyter, når isen ligger blank utover vannspeilet. Ingegerd Aldar er en meget kjent personlighet i området. Hun er en av drivkreftene i Galleri Bakkehavn Gård, et sentralt punkt i nærmiljøet rundt Østensjøvannet, og er med i Abildsø/Manglerud Kunstforening.

Selv driver hun et keramikkverk-

sted i huset der hun bor, og er en god venn av mange barn fra naboskolen. Disse legger ofte turen innom verkstedet for å se at Ingegerd snurrer på dreieskiven, og kanskje får de lov å snurre litt selv også, for å forsøke å forme en leirklump til en høvelig presang.

Dette får stå som en presentasjon

av Østensjøvennen, misjonærdatteren, født på Madagaskar, der hun bodde til hun var 13 år. Siden kom hun til Norge hvor hun har bodd siden. Naturopplevelser har stått sentralt i Ingegerds liv, og turer i Østmarka var noe av det fineste hun kunne tenke seg, lenge før hun og mannen kjøpte huset de nå bor i. Huset har for øvrig en historie for seg selv. Her har det vært postkontor, kolonialforretning og manufakturbutikk. Det har en liten hage på sydsiden, der fugler og katter lever side om side, forteller mannen Yngvar, da vi avla dem et besøk for

en tid siden. Men strendene rundt Østensjøvannet er noe av det jeg setter mest pris på, sier Ingegerd.

Plantevekster, siv og starrgress, samt det rikt fuglelivet ved vannet, gir Ingegerd mange fine inspirasjoner for hennes kunstproduksjon, hva enten det er som keramiker eller kunstmaler, med natur som hovedmotiv.

Hun er selv medlem av foreningen Østensjøvannets Venner, støtter foreningens arbeide, og håper at foreningens arbeide med å få fredet hele området så snart som mulig vil føre frem. Å bruke dette

unike området, hva enten det skal brukes til friområdet eller åkerland får være som det være vil, men å bebygge området må ikke skje, svarer Ingegerd når vi kommer inn på dette emnet.

I det vi takker for oss og pratet om Østensjøvannet «plinger det» på butikkdøren. Utenfor døren står et lite knippe skoleelever som spør pent om å få komme inn på keramikkverkstedet. Kanskje det kan bli en egenprodusert julepre-sang, eller går kanskje lom-mepengene til en ferdigprodusert kopp eller vase fra Ingegerds hånd.

Hilsen til Sothøna fra Kjellaug og Reidar Simonsen

Kjellaug og Reidar Simonsen har vandret ved Østensjøvannet i mange år. De noterer ned det de ser av fugler, og har således artige refleksjoner å komme med.

I snart førti år har vi hatt gleden av å nyte natur og fugleliv ved Østensjøvannet. Utallige fotos har det også blitt.

Den egentlige årsaken til å skrive, er at vi ville markere «fregnegåsas 10-års jubileum. I 1987 ble vi oppmerksomme på en

stripegås med tre unger (med Kanadagås som far) I 1988 og 89 var stripegåsa tilbake med sitt nå voksne kull. Senere har vi ikke sett moren, men de tre hybridene har stadig vært å se. Til å begynne med var disse tre alltid å se sammen. Senere har vi bare sett to av dem. I

år dukket det opp en stripegås igjen, men om det var den samme, er vel noe usikkert.

Det er alltid en glede å følge med i utviklingen, både med vegetasjon og fugler. På sensommeren i år observerte vi to skjeender som vi fikk et brukbart bilde av. Det er stadig noe nytt og merkelig å se. For eksempel en lysebrun and som ser ut som en stokkand, men fargene stemmer ikke. Hva kan det være?

Vi så også en and med stokkand fasong, men den var hvit med grå-brune sider og med svart kalott (alpelue).

For noen uker siden så vi en lomvi. To brunnakker er også sett. Vi ser frem til mange år med turer langs vannet.

Vennlig hilsen
Kjellaug og Reidar Simonsen

Fregnegås

Skogskongen

AV YNGVE KVEBÆK

Alle som en eller annen gang har kunnet iakttå elgen forsere alle hindringer i skogen på flukt fra et eller annet, må ha bitt seg merke i hvilken flyt det er i bevegelsene. Det ser ut som det går så tregt – så tregt, mens det i virkeligheten jo er et rasende tempo elgen holder. De lange beina gir en skrittlengde som nærmest bare overgås med syvmilsstøvler.

For 2000 år siden påsto Julius Cæsar at elgen ikke hadde ledd på beina.

Den måtte derfor sove i oppreist stilling og lene seg mot et tre. En framgangsrik måte å jakte elg på var således å hogge en stor kløft i treet elgen pleide å sove mot. Når elgen så kom og gjorde på sin vante måte, brakk treet og den falt over ende uten mulighet til å komme seg opp igjen.

Jegerne kunne så gjøre kort prosess. Denne oppfatningen av

elgen har utrolig nok holdt seg helt inn i vårt eget århundre enkelte steder i Skandinavia. Spesielt der hvor elgen var et uvanlig syn.

Den romerske forfatter Plinius beskrev elgens overleppe som meget lang og det er jo korrekt nok. Men at den dermed kun var i stand til å beite ved å bevege seg baklengs var vel en noe dristig påstand ...

I den nordiske folketroen var det huldra som eide elgen. Den ble

brukt til ridedyr, og mang en skogsvandrer har sverget på at de har sett elger med sal på. Slike elger var for øvrig umulig å få inn skudd på. Man risikerte faktisk å få skuddet rett i fleisen selv. Det eneste som bet var sølvkuler.

Elg omtales i mange sagn som huldreku, og det hendte etter sigende ikke sjelden at huldra ga bort en elg i bytte med en håndrekning.

Enkelte var overbevist om at elgen kunne helbrede seg selv

om den skulle bli syk. Det gjorde den ved å skrape seg bak øret med bakklovene slik at «det onde» rant ut.

Likevel er elgen ikke særlig sagnomspunnet i forhold til f.eks. de store rovdyra. Årsaken kan jo være at elgen stort sett var et ufarlig dyr som det var rimelig lett å nedlegge. Ulv og bjørn ble ansett som likemenn, og bragden var derfor større om slike motstandere ble beseiret.

Lite kjent er det nok at elg en gang i tiden virkelig ble brukt som ridedyr og trekkdyr. Karl XI av Sverige, konge fra 1660 til 1697, lot sine budbringere ri på elger i stedet for hester. Elgene kunne ta seg fram over større avstander og langt raskere enn hestene. Et godt bevis på det er at bruk av elg stort sett alltid ble forbudt i de fleste land hvor elgen hadde sin utbredelse. Grunnen var enkel: Kriminelle som flyktet til elg, kom seg alltid unna lovens lange arm til hest!

Det finnes mange historier om slike tamelger, og de fleste er vel også litt pyntet på. Slik som den om mannen som hadde en elg til ridedyr – en elg som var helt utrolig til å løpe, sa man. Når den riktig sparket fra, gikk det så fort fra garden til kirken at da han kom fram og skulle til å spise så brant han seg på grøten han hadde med seg hjemmefra. Og strekningen var intet mindre enn 8 mil!

For ikke å snakke om den svenske slåsskjempen fra Dalarne som fikk bud fra kongen om å møte til mannjevning med en annen kraftkar. Det kunne han jo ikke si nei til, så det bar av sted den lange strekningen til Stockholm med en elg framfor sleden. Og så fort gikk det at da han kom fram var bollene han hadde med seg hjemmefra fremdeles varme!

I 1906 gjorde man virkelig et bemerkelsesverdig forsøk i det en elg ble benyttet til å konkurrere med hester på en svensk travbane! Med sitt raske løp ble påsitteren

fullstendig skrekkslagen. Dessuten skremte den hestene, noe som var besværlig og farlig, så det er tydeligvis ingen framtid i elglotto ...

Temming av elg foregår imidlertid også i dag, men med helt andre hensikter. En elgfarm i Russland har 4000 elger som passes på av gjetere og melkes daglig. Melkeproduksjonen for hvert dyr ligger på over 8 liter pr. dag gjennom flere måneder. Alle kalver tas fra moren like etter fødselen, slik at de kan temmes og dermed slippes ut i skogen uten å stikke av. En dag skulle det gjøres en filminnspilling der og til det måtte man ha en elgku og kalv sammen. Derfor ble det besluttet at en av kalvene skulle få bli hos mora etter at det var født. Men den gang ei! Straks kalven begynte å suge, slo mora seg vrang å drepte kalven på stedet. Like etterpå lot den seg melke på vanlig måte av et menneske ...

Men det er jo i vill tilstand og i sitt rette element at elgen gjør seg best. Og det er der den virkelig gjør seg fortjent til tittelen «skogens konge». Den store elg-oksen med det mektige geviret som krone, vandrer omkring i høstskogen som en uinntagelig festning. Til tross for vekten og det store, brede geviret har den ingen problemer med å ta seg fram både støysvakt og raskt. Ved å sprike med kløvene forserer den bløte myrpartier uframkomme- lige for mennesker. Og sanseapparatet er på topp! Lukten og hørselen er viktigst. De store traktformede ørene kan dreies over 180 grader og peiler kontinuerlig inn lydskilder av enhver art, selv det minste knekk i en kvist. Luktesansen er intet mindre enn fenomenal. Vi vet jo at hunder har en utrolig luktesans, men elgen skal visstnok være et hakk bedre! Det er praktisk talt umulig å nærme seg en elg, hvis det er det aller minste vinddrag fra oss og mot den. Vi mennesker kan nok lukte kjøttkaker på en viss avstand, men elgen kan registrere vår kroppslukt og ånde-

drettslukt på en kilometer eller mer!

Det staselige geviret til oxen er et avskrekkende middel mot mindre eller yngre okser som er frekke nok til å utfordre ham i brunstperioden om høsten. Som regel er det likevel nok med en stille demonstrasjon av hodeprakten og snart lusker oppkomlingen vekk. Egentlig er det jo litt pussig at det kan lønne seg for elgoksen å utvikle nytt gevir hvert år. Det trengs mye næring til å bygge det opp, og skulle elgen få en bruddskade i et bein, så er det nok til at gevirutviklingen kan utebli. Større margin er det ikke.

Det er utover våren at geviret vokser ut. Det går ganske raskt – opptil 2 cm i døgnet! De forbeinene delene er dekket av såkalt basthud som er full av blodårer. I august stopper veksten opp, basthuden dør og sprekker opp og elgen feier geviret rent for alle hudrester. Så er det klart for måling av krefter. Etter brunstperioden – like oppunder jul – faller geviret av, og så er det i gang med en ny syklus.

Enkelte har påstått at elgen kunne lokkes med musikk. Omkring 1850 var det en kar som ville prøve jaktlykken på denne måten og spilte i vilden sky på fiolinen sin dypt inne i skogen. Og hva skjedde: Flere elger dukket opp, men de var langt fra fornøyd med konserten. De ga ham en omgang, så han la til sengs en måned! Det kan vel hende at selv elger stiller visse kunstneriske minstekrav.

Elgen har en lang historie i vårt land. Helt siden siste istid sluttet for ca 10 000 år siden, har den vært på farten her. Helleristninger i store deler av landet viser at dyret har vært et viktig jaktbytte. Det er jo mye mat, sener, bein og skinn bare på en eneste elg, så fangstgravene rundt omkring i skogene var i flittig bruk i årtusener. Likevel har mengden av elg vært svært varierende.

Til tider har det nesten vært helt tomt. Går vi 150 år tilbake i tiden, var elgen så sjelden i vårt land at folk ikke visste hva slags dyr det var når en og annen ble påtruffet. Bestanden må ha blitt kraftig redusert de foregående århundrer.

Elg var tydeligvis fritt vilt for folk flest. Man skjønner at det begynte å skorte på elg da det kom jaktreguleringer og restriksjoner på løpende bånd. Omkring år 1800 var antagelig bestanden på sitt laveste.

Omsider begynte det å lysne mot slutten av forrige århundre og stammen vokste langsomt til

ca 1950. Deretter ble økningen formidabel både i Sverige og Norge. På 1930-tallet ble felt ca 1000 elger i Norge hver år.

Og nå for tiden felles det jo titusener. Årsaken til økningen er antakelig en kombinasjon av store, næringsrike hogstflater i forbindelse med moderne skogbruk og avskytingsmønster.

Men selv den staseligste elg kan få seg en nedtur av og til. Da denne skogskongen en gang gikk til kilden for å drikke fikk den se sitt eget speilbilde, og den mumlet for seg selv: «Å, for en flott krone du bærer, du er virkelig skogens og

dyrenes konge!» En tung labb ble plutselig lagt over bogen dens, og elgen så en kjempestor bjørn ved siden av seg i kildens speilbilde. «Unnskyld meg, men hva var det du egentlig mumlet om?» spurte bjørnen. «Å, snille bror», svarte elgen, «du vet, man sier jo så mye dumt når man drikker ...»

*Yngve Kvebæk
er leder av Nordre Øyen
fuglestasjon og natur-
skribent i «Familien»*

MATHUSET
Jacob's
PÅ HOLTET

TLF. 22 28 58 58
FAX 22 28 58 68

EKEBERGVN. 145, 1178 OSLO

Uvanlige fugler ved Østensjøvannet

sommer og høst 1997

AV PAUL SHIMMINGS

Gråstrupedykker (*Podiceps auritus*)

En ung gråstrupedykker oppholdt seg like ved sørenden av vannet 14.–21. sept. og kunne sees på veldig nært hold. Det er første observasjon av denne arten ved vannet. Den er i slekt med den velkjente toppdykkeren, men hekker ikke i Norge.

Stripegås (*Anser indicus*)

Ett individ ble sett ved vannet i juni og juli. Arten hører hjemme i Sentral-Asia og trekker over Himalayafjelene til overvintringsområdene i India og Pakistan. Fuglen som oppholdt seg i Oslo-området stammer antagelig fra utsettinger etter fangenskap. Enkelte rømte fugler har blitt sett i de fleste europeiske land, særlig i parker sammen med kanada- og grågjess.

Havelle (*Clangula hyemalis*)

En hunn ble sett 30. sept.–12. okt. Arten hekker stort sett i fjellet i fastlands-Norge og overvintrer ved kysten. Det er første gang havelle observeres ved Østensjøvannet siden 1975.

Vannrikse (*Rallus aquaticus*)

En vannrikse ble hørt flere ganger på morgenen 27. juli. Arten har blitt observert før ved vannet. Vannriksa pleier å gjemme seg i kantvegetasjonen rundt innsjøer og det er sjelden man får øye på den.

Sabinemåke (*Larus sabini*)

En ung sabinemåke ble sett av en heldig observatør den 16. sept. En halv time seinere hadde en god del fuglefolk dukket opp ved vannet, men skuffelsen var stor da det ble kjent at fuglen hadde fløyet sørover. Den er en nordlig art med nærmeste hekkeplass på Svalbard. Den overvintrer ved kysten av Sør-Afrika og Sør-Amerika. Den blir sjelden sett på trekk langs norskekysten. P. g. a. vestlige vinder ble den sett flere steder i Sør-Norge. Det er første observasjon av arten ved Østensjøvannet.

Lomvi (*Uria aalge*)

Lomvi er ikke uvanlig i Oslo-området vinterstid, men dette var første besøk av denne alkefuglen ved Østensjøvannet. Det ble en artig opplevelse for mange. En del kom på egen hånd (eller egne vinger!) mens andre ble satt ut av brannvesenet

som fikk i oppdrag å redde en del «pinguiner» fra Oslos gater.

Nattergal (*Luscinia luscinia*)

En veldig tillitsfull nattergal ble sett på østsida av vannet 14. august. Arten hekker sparsomt på Østlandet, men er vanskelig å få øye på. Den oppdages vanligvis når den synger.

Dette er en av få observasjoner av denne storsangeren ved Østensjøvannet.

Kjernebiter

To kjernebitere ble sett sammen med en flokk grønnfink ved vannet 4. november.

Det er tredje observasjon av arten i området.

Paul Shimmings er biolog og sitter i redaksjonen av Vår fuglefauna.

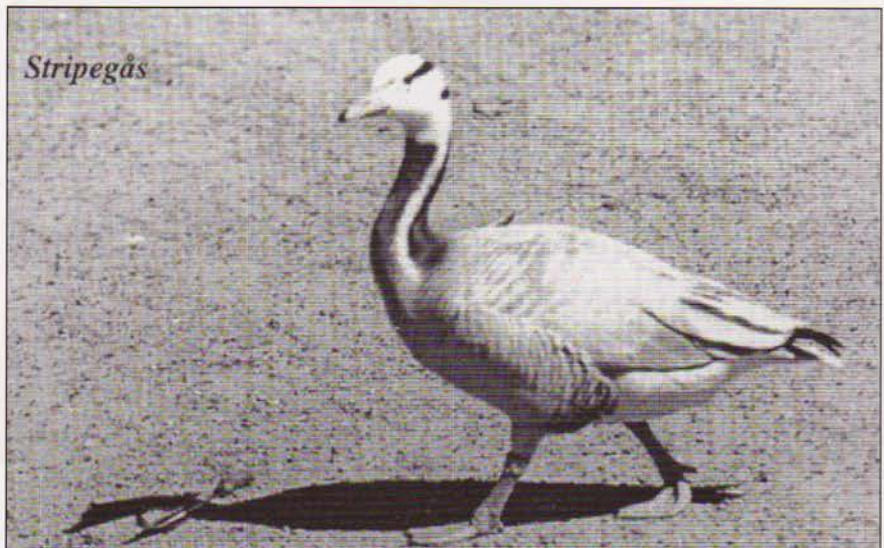

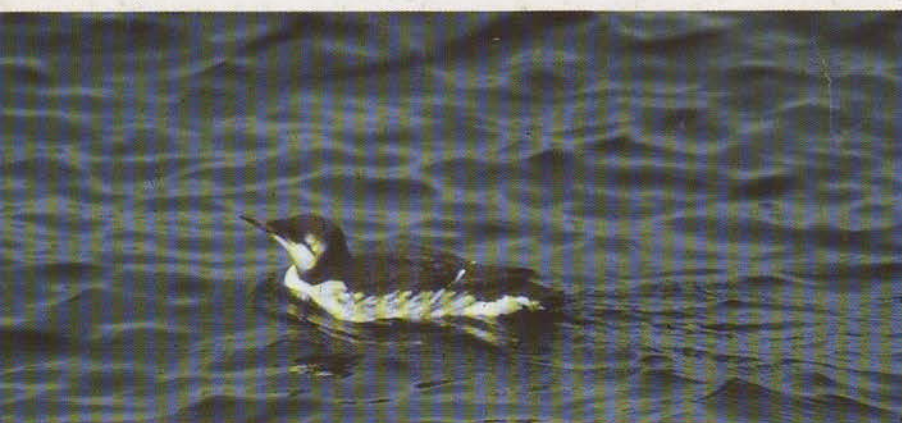
Foto: Reidar Simonsen

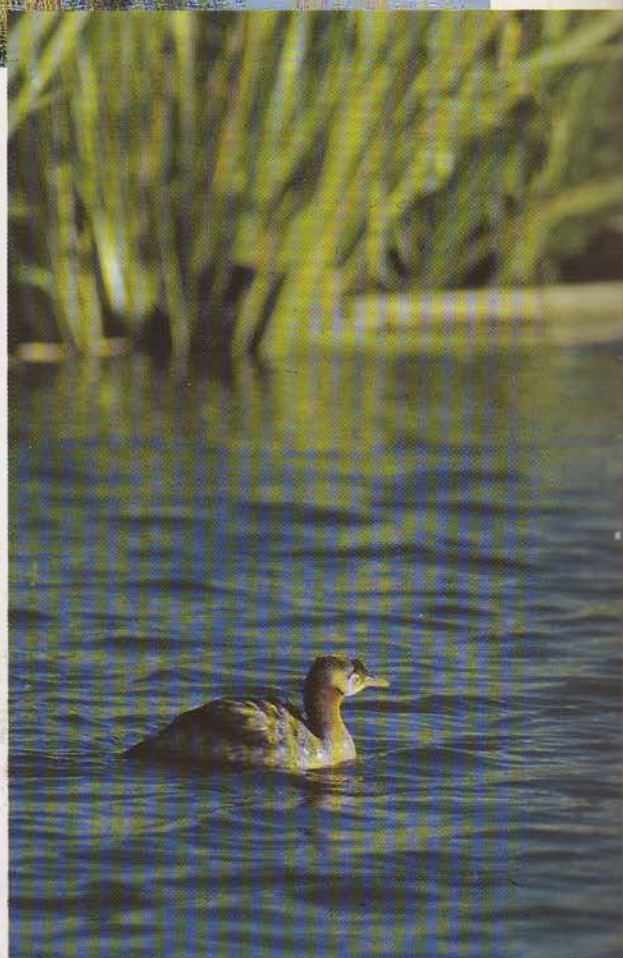
Øyene går i oppløsning. Foto: Jørn Areklett Omre

Skjeender. Foto: Reidar Simonsen

Lomvi. Foto: Kjetil Knudsen

Gråstrupedykker. Foto: Kjetil Knudsen